

Народна банка на Република Македонија
Дирекција за статистика

Методолошки објаснувања
за меѓународната инвестициска позиција

1. Општи методолошки појаснувања за екстерните статистики

Екстерните статистики претставуваат сублимат од повеќе одделни статистички истражувања за прибирање, обработка и дисеминација на податоци за економските трансакции со нерезиденти и тоа: платен биланс, странски директни инвестиции, меѓународна инвестициска позиција, официјални девизни резерви, бруто-надворешен долг и бруто-надворешни побарувања.

Народната банка на Република Македонија, постојано работи во насока на хармонизација со меѓународните статистички стандарди и продукција на меѓународно споредливи податоци.

1.2. Хармонизација со европските и меѓународните статистички стандарди

Хармонизацијата на статистичките извештаи од екстерните статистики се реализира преку примената на меѓународните упатства и нивно инкорпорирање во националната статистика.

Меѓународните упатства кои се применуваат при прибирањето и обработката на податоците се:

- Прирачникот за платен биланс - Balance of Payments Manual (BPM 5), 1993, IMF;

- Прирачникот на ММФ за меѓународни резерви и девизна ликвидност (International Reserves and Foreign Currency Liquidity: Guidelines for a Template, IMF 2001);

- Прирачникот за статистика на надворешниот долг (External Debt Statistics: Guide for Compilers and Users, IMF, 2003);

- Насоки на ОЕЦД за дефинициите за странските директни инвестиции, 3-то издание, BD3 (OECD Benchmark Definition of Foreign Direct Investment 3rd edition BD3);

- Меѓународна инвестициска позиција: Водич за извори на податоци, ММФ 2002; Квартална меѓународна инвестициона позиција: Техники за составување и извори на податоци, ММФ 2002 (International Investment position: A Guide to Data Sources 2002; Quarterly International Investment position: Data Sources and Compilation Techniques, 2002 IMF).

Класификации кои се применуваат при прибирањето и обработката на податоците за овие истражувања се:

- НКД - Национална класификација на дејности - компатибилна со NACE Rev. 2;
- Национална класификација на сектори - компатибилна со ESA 95;
- Меѓународен стандард за класификација на земји и валути - ISO country and currency codes.

Националната законска регулатива, во која се дефинира содржината на податоците коишто се прибираат за потребите на екстерната статистика, е во согласност со Законот за Народната банка на Република Македонија („Службен весник на Република Македонија“ бр. 158/2010 и 123/12) и Законот за девизно работење („Службен весник на Република Македонија“ бр. 34/2001, 49/2001, 103/2001, 54/2002, 51/2003, 81/2008, 24/2011 и 135/2011).

Извештајни единици се правни и физички лица коишто имаат економски трансакции со нерезиденти и кои во зависност од видот на трансакциите со нерезиденти известуваат за своите побарувања и обврски кон нерезиденти по основ на должнички инструменти, капитални вложувања во и од странство, побарувања и/или обврски кон нерезиденти по основ на останати финансиски инструменти и сл. Известувањето е непосредно (директно од извештајните единици) и посредно (преку други институции кои располагаат со информации за одреден вид на трансакции со нерезиденти).

1.3. Политика на објавување и ревизија на податоците

1.3.1 Политика на објавување на податоците

Податоците за екстерните статистики се објавуваат со утврдена периодика и рокови дадени во календарот на објавување на податоците (расположлив на интернет-страницата на НБРМ -

<http://www.nbrm.mk/?ItemID=6A1F334190BBF04FB028CA4EF30CDD7E>).

Методологиите за екстерните статистики, исто така, се објавени на интернет-страницата на НБРМ.

1.3.2 Политика на ревизија на податоците

Податоците се ревидираат на редовна годишна основа, во рок од т+270 дена по истекот на извештајната година.

Исто така, ревизија на објавените податоци може да се врши и во случаи на:

- добивање нови, коригирани информации и податоци од извештајните единици; или
- промени кај изворите на податоци или методологијата за составување на одделно статистичко истражување.

Во согласност со меѓународните препораки, ревидираните податоци се означуваат со фуснота со која се дава соодветно објаснување за извршените измени.

1.4 Меѓународна инвестициска позиција

МИП претставува статистички извештај којшто ја прикажува состојбата и структурата на финансиските побарувања (средства) на резидентите од нерезиденти и финансиските обврски на резидентите кон нерезиденти, коишто произлегуваат од нивното меѓусебно работење. Со други зборови, МИП претставува биланс на состојба на меѓународните финансиски средства и обврски на една земја на определен датум.

Овој извештај дава можност за оценка на финансиската состојба на земјата, како и на економската интеграција на домашната економија во меѓународни рамки.

Меѓународните финансиски средства на земјата ги сочинуваат побарувањата од директни инвестиции, портфолио-инвестиции, инвестиции во финансиски деривати, останати инвестиции (во вид на одобрени трговски

кредити, заеми, валути и депозити и останати средства) и официјални девизни резерви.

Меѓународните финансиски обврски на земјата ги сочинуваат обврските врз основа на директни инвестиции, портфолио-инвестиции, инвестиции во финансиски деривати и останати инвестиции (во вид на одобрени трговски кредити, заеми, валути и депозити и останати обврски).

Нето меѓународната инвестициска позиција се дефинира како разлика помеѓу вкупните меѓународни финансиски средства и обврски.

– ***Компоненти на МИП и методолошко-статистичка основа за составување на МИП на Република Македонија***

Извештајот за МИП содржи стандардни компоненти класифицирани на три нивоа:

Првото ниво на класификација е поделбата на *средства и обврски*.

Второто ниво на класификација е поделба според функционални категории во целост се совпаѓа со финансиската сметка на платниот биланс. Согласно со оваа класификација средствата и обврските се делат на: директни инвестиции, портфолио-инвестиции, финансиски деривати, останати инвестиции и средства на резерви.

1. *Директните инвестиции* ги опфаќаат вложувањата со кои инвеститорот има намера да воспостави трајна економска поврзаност и/или да оствари право на управување со правното лице во кое инвестира. Притоа, како критериум за дефинирање на директните инвестиции, согласно со меѓународните препораки и стандарди, се користи минимално учество од 10% во капиталот или одлучувачко право на глас во правното лице во кое се инвестира. Директните инвестиции го вклучуваат акционерскиот капитал, реинвестираната добивка и меѓукомпанискиот долг на поврзаните субјекти.

2. *Портфолио-инвестициите* ги опфаќаат вложувањата во должнички хартии од вредност и во сопственички хартии од вредност каде што инвеститорот поседува помалку од 10% од акционерскиот капитал или нема одлучувачко право на глас.

3. *Финансиски деривати* се финансиски инструменти коишто во себе вклучуваат специфични финансиски ризици поврзани со определен т.н. основен финансиски инструмент, показател или стока, а со кои на финансиските пазари може да се тргува независно од основниот инструмент. Притоа, вредноста на финансискиот дериват е изведена од вредноста на основниот финансиски инструмент.

4. *Останатите инвестиции* ги опфаќаат средствата и обврските врз основа на краткорочни и долгорочни финансиски заеми и трговски кредити, валути и депозити и останати средства и обврски.

- трговски кредити - се побарувања или обврски коишто произлегуваат од директно одобрување кредит од добавувач (испорачател) врз

основа на промет на стоки и услуги, авансни плаќања од купувачот на стоки и услуги и изведување работи;

- заеми - побарувања или обврски коишто настануваат со директно позајмување финансиски средства (пари) од страна на кредиторот на должникот врз основа на договор за кредит;
  - валути и депозити - валутите се побарувања од централната банка којашто ги издала банкнотите и монетите, од страна на нерезиденти кои располагаат со нив. Обврските врз основа на депозити се обврски на финансиските институции коишто примаат депозити од нерезиденти, додека побарувањата врз основа на депозити настануваат врз основа на депонирани средства кај нерезидентни финансиски институции;
  - останато - останатите средства и обврски настануваат врз основа на должнички инструменти коишто не се вклучени во претходните групи.
5. *Средства на резерви* - ги опфаќаат средствата коишто ѝ се веднаш расположливи на монетарната власт и се контролирани од монетарната власт, а служат за директно финансирање на нерамнотежата во платниот биланс и индиректно регулирање на таквата нерамнотежа преку интервенција на девизниот пазар со цел да се влијае врз девизниот курс и/или за други цели.

Третото ниво на класификација е поделба на одделните финансиски инструменти по институционални сектори (држава, монетарна власт, банки и останати сектори).

- држава (ја вклучува јавната власт и нејзините агенции - владините единици на сите нивоа: централната, локалната власт и социјалните фондови);
- монетарна власт (централната банка или друга институција носител на монетарната власт);
- банки (финансиските посредници коишто вршат активности на прибирање депозити и давање кредити); и
- останати сектори (небанкарските финансиски посредници, нефинансиските трговски друштва, домаќинствата и непрофитните институции).

Натаму, компонентите на останатите инвестиции (заеми и трговски кредити) се класифицирани и според рочноста на: краткорочни (со рок на достасување до една година) и долгорочни (со рок на достасување над една година).

Вреднување на инструментите во рамки на функционалните категории

Во рамки на годишната МИП, *директните инвестиции* се вреднуваат по книговодствена вредност. *Портфолио инвестициите, на страната на средствата и обврските*, се вреднуваат по пазарна цена, со исклучок на сопственичките хартии од вредност коишто на *страната на обврските* се вреднуваат по книговодствена вредност.

Останатите инструменти се вреднуваат по номиналната вредност.

1.5 Извори на податоци и методологија за изготвување на Извештајот за меѓународната инвестициска позиција

МИП е комплексен статистички извештај којшто се изготвува врз основа на податоците што Народната банка ги прибира преку посредно или непосредно известување.

Извори на податоци според функционалните категории

Директни инвестиции

- За поткатегијата акционерски капитал и реинвестирана добивка - за изготвување на годишната МИП се користат податоците од годишните прашалници за состојбата и прометот на поврзаните субјекти (ДИ-22 и ДИ-11, односно ВС 22 и ВС 11 почнувајќи од 2012 година). За изготвување на кварталната МИП, состојбата се пресметува со додавање на тековите од платниот биланс за тековниот квартал на состојбата на акционерскиот капитал и реинвестираната добивка на крајот од претходниот квартал;

- За поткатегијата останат капитал - за заемите на меѓусебно поврзаните субјекти се користи системот за известување за надворешниот долг (НД) и системот за известување за надворешните побарувања (НП), додека за трговските кредити на меѓусебно поврзаните субјекти се користат податоците од кварталните извештаи за побарувања и обврски врз основа на комерцијално работење на резидентите со странство (КИПО). Како дополнителен извор се користи и Прашалникот на известување за договорен откуп на обврски и побарувања (ПОЗ);

Портфолио-инвестиции

- За поткатегијата сопственички хартии од вредност

- на страната на *средствата*: за изготвување на годишната и кварталната МИП, за останатите сектори се користат податоците од кварталното известување за поседуваните хартии од вредност тргувани на странски пазари од резиденти овластени за учество на странски пазари на капитал, а за секторот банки се користат податоците од банкарските извештаи за состојбата на средствата и обврските (КЊБИФО) - месечни извештаи за сметководствената состојба на сметките од комерцијалните банки.

- на страната на *обврските*:
- за изготвување на годишната МИП за секторот банки и останатите сектори се користат податоците од годишниот прашалник за состојбата и прометот на поврзаните субјекти (ДИ 22, односно ВС 22 почнувајќи од 2012 година)
- за изготвување на кварталната МИП за секторот банки и за останатите сектори состојбата се пресметува со додавање на тековите од платниот биланс за тековниот квартал на состојбата на сопственичките хартии од вредност на крајот од претходниот квартал.

- За поткатегоријата должнички хартии од вредност - за изготвување на годишната и кварталната МИП се користат податоци од исти извори:
  - на страната на *средствата*, за останатите сектори се користат податоците од кварталното известување за поседуваните хартии од вредност тргувани на странски пазари од резиденти овластени за учество на странски пазари на капитал, а за секторот банки се користат податоците од банкарските извештаи за состојбата на средствата и обврските (КЊБИФО) - месечни извештаи за сметководствената состојба на сметките од комерцијалните банки.
  - на страната на *обврските*, во делот на должничките хартии од вредност издадени во земјата и купени од нерезиденти се користат податоци од Централниот депозитар на хартии од вредност и од Македонската берза на хартии од вредност за утврдување на пазарната цена на хартиите од вредност, додека во делот на должничките хартии од вредност издадени во странство и купени од нерезиденти се користат податоци од системот за известување за надворешниот долг (НД), податоци за пазарната вредност на издадените должнички хартии од вредност на датумот на состојбата на долг, како и кварталното известување за поседуваните хартии од вредност тргувани на странски пазари коешто го доставуваат резиденти овластени за учество на странски пазари на капитал на страната на средствата;

Останати инвестиции

Трговски кредити

- За поткатегоријата долгорочни трговски кредити - за годишната и кварталната МИП се користат податоци од системот за известување за надворешниот долг (НД) и системот за известување за надворешните побарувања (НП);

- За поткатегоријата краткорочни трговски кредити - за годишната и кварталната МИП се користат податоци од кварталните извештаи за побарувањата и обврските врз основа на комерцијално работење на резидентите со странство (КИПО);

Заеми

- За годишната и кварталната МИП за категоријата заеми се користат податоци од системот за известување за надворешниот долг (НД) и системот за известување за надворешните побарувања (НП), како и извештаите на НБРМ за состојбата на официјалните девизни резерви на Република Македонија;

Валутни и депозити

- За годишната и кварталната МИП за секторот банки се користат податоци од банкарските извештаи за состојбата на средствата и обврските (КЊБИФО) - месечни извештаи за сметководствената состојба на сметките од комерцијалните банки, додека за останатите сектори се користат податоци од месечните извештаи за состојбата на редовните сметки на резидентите во странство (извештаи МИ);

Останати средства/обврски

- За годишната и кварталната МИП се користат податоци од системот за известување за надворешниот долг (НД) и системот за известување за надворешните побарувања (НП), како и податоци за договорен откуп на побарувања и преземање обврски меѓу резиденти и нерезиденти од прашалникот на известување за договорен откуп на обврски и побарувања (ПОЗ);

Средства на резерви

- За годишната и кварталната МИП се користат податоци од извештаите на НБРМ за состојбата и структурата на официјалните девизни резерви на Република Македонија.